

KNJIŽEVNOST

Jernej Tiran:
Kakovost bivalnega okolja v Ljubljani
Georitem 28

Ljubljana 2017: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 110 strani, 28 slik, 4 preglednice, ISBN 978-961-254-966-4

Knjiga *Kakovost bivalnega okolja* v Ljubljani je nova znanstvena monografija v knjižni zbirki Georitem ter hkrati prva z novo grafično podobo in trdo vezavo. Knjiga prihaja na knjižne police v obdobju, ko Ljubljana serijsko pobira nagrade in priznanja, kot so naziv Zelena prestolnica Evrope 2016, Evropska nagrada za urbani javni prostor, nagrada »Kongresna zvezda« kot najboljša kongresna destinacija jugovzhodne Evrope, Svetovna prestolnica knjige 2010 in 8. mesto na mednarodni lestvici kolesarjem prijaznih mest. Številni laskavi nazivi in nagrade ponazarjajo, da se z našim največjim mestom »nekaj dogaja«. Kljub očitnim spremembam pa od leta 2000 oziroma 18. zborovanja slovenskih geografov v Ljubljani, ko je bila izdana monografija »Ljubljana: geografija mesta«, in dve leti kasneje še monografija »Geografija Ljubljane« nismo imeli poglobljene raziskave, ki bi sistematično in celostno obdelala posamezne geografske vidike naše prestolnice. Knjiga Jerneja Tirana ponuja prav to. Njen namen je oceniti kakovost bivalnega okolja v Ljubljani na začetku drugega desetletja 21. stoletja na podlagi različnih objektivnih kazalnikov. Knjiga teoretsko in konceptualno opredeljuje tudi v svetovni literaturi precej »izmuzljiv« pojem bivalnega okolja in njegovih vsebin ter osvetljuje razmerja do sorodnih pojmov in konceptov. Hkrati podaja metodologijo merjenja bivalnega okolja kot celote in njenih sestavnih delov, ki je potem uporabljena na primeru Ljubljane, s čimer je analizirana diferenciacija med posameznimi mestnimi predeli. Na koncu knjiga obravnava še preference Ljubljančanov o posameznih vsebinah bivalnega okolja, ki so dodane kot utež k objektivnim meritvam.

Jernej Tiran pojem bivalno okolje opredeljuje kot značilnosti stanovanja ter njegove ožje in širše okolice, ki so pomembne za zadovoljevanje splošnih človekovih potreb in opravljanje temeljnih človekovih funkcij, kot so bivanje, delo, izobraževanje, rekreacija, oskrba in komunikacija. Na ta način je vsebine bivalnega okolja razvrstil v sedem sklopov: stanovanjske razmere, varnost, estetska vrednost, dostopnost mestnih dobrin, obremenjenost okolja, družbeno okolje in pogoji za mobilnost. Kakovost bivalnega okolja je izmeril s seštevanjem standardiziranih kazalnikov in ugotovil, da se znotraj mesta pomembno razlikuje: v najbolj kakovostnem bivalnem okolju živijo prebivalci Murgel, Trnovega, Rožne doline in zahodnega mestnega središča, v najmanj kakovostnem pa prebivalci Rakove Jelše, Sibirije, večine urbaniziranih ruralnih naselij na severovzhodnem obrobju, večjega dela Most in Šiške v bližini tamkajšnje industrijske cone. Med drugim je ugotovil tesno povezanost med stanovanjskimi razmerami in družbenim okoljem. Tako je za območja z bolj ugodnimi stanovanjskimi razmerami, zlasti z vidika velikosti stanovanj, značilna boljša socioekonomska sestava prebivalstva, na območjih z manj ugodnimi stanovanjskimi razmerami pa velja obratno.

Knjiga Jerneja Tirana je pomembna pridobitev za vse, ki se ukvarjajo z urbano geografijo in urbanističnim načrtovanjem. Rezultati so neposredno uporabni za odločanje o nadaljnjem prostorskem razvoju, za sanacijo bivalnega okolja ali za določanje primernih lokacij za stanovanjsko gradnjo. Visoka raven znanstvene odličnosti služi kot dobra iztočnica za nadaljnja znanstvena raziskovanja, preprost in razumljiv jezik ter bogato kartografsko gradivo pa jo dela uporabno, primerno in zanimivo tudi za druge deležnike, kot so politični odločevalci, nepremičninski agenti, turistični delavci, učitelji, študenti in ljubitelji geografije.

Jani Kozina

**Drago Perko, Rok Ciglič, Matjaž Geršič, Drago Kladnik (uredniki):
Terraced landscapes**

Ljubljana 2017: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 144 strani,
ISBN 978-961-05-0019-3

Monografija *Terraced landscapes* je angleška različica monografije »Terasirane pokrajine«, ki je plod triletnega raziskovalnega projekta sodelavcev Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU in Fakultete za arhitekturo Univerze v Ljubljani. Monografija med drugim obežuje sedemdeset led delovanja inštituta ter dopolnjuje temeljna spoznanja s področja terasiranih pokrajin.

Terasirane pokrajine, sestavljene iz kmetijskih teras, so kulturne pokrajine s posebno vrednostjo. Zagotavljajo hrano, imajo pa tudi neprecenljivo znanstveno, kulturno, zgodovinsko, ekološko, estetsko, celo psihološko, filozofsko in religiozno vrednost. So svojstven kmetijski in ekološki sistem po celem svetu. Ponekod so v razvitih civilizacijah organizirano nastajale skozi tisočletja, drugje pa povsem spontano, ko se je človek prilagajal naravnim razmeram in izboljševal svoje možnosti za preživetje. Zato se v njih zrcali sožitje med človekom in naravo, marsikje pa tudi med ljudmi. Raba teras se zaradi družbenih in ekonomskih razlogov v zadnjem obdobju opušča, zato se zaraščajo in propadajo, ogrožajo jih usadi in zemeljski plazovi. V novem tisočletju je bilo temu tipu pokrajine posvečenih več raziskav, ustanovljeno je bilo tudi Mednarodno združenje terasiranih pokrajin in sprejeta Honghejska deklaracija o varovanju in razvoju terasiranih pokrajin. Izjemno vrednost in potrebo po varovanju prepozna tudi UNESCO.

Monografija predstavlja terase v sliki in besedi ter v vsej njihovi pestrosti in privlačnosti. V prvem delu so izpostavljene svetovne in evropske terasirane pokrajine ter njihove kmetijske terase, v nadaljevanju pa v nasprotju od njene slovenske predhodnice terase v slovenskih pokrajinah obravnava v enotnih poglavjih, kamor so umeščene tudi študije primerov posameznih terasiranih območij. V sklepnem delu opozarja tudi na izjemnost in privlačnost nekmetijskih terasiranih pokrajin, ki sta jih oblikovala narava in človek.

Monografija že na prvi pogled opozori nase z drugačnim formatom, notranjost pa, poleg opisov v posameznih poglavjih, krasi izjemno pestro slikovno gradivo tako priznanih fotografskih ustvarjalcev kot najboljših spletnih fotografij ter tudi pokrajinskih fotografij, ki so jih ustvarili avtorji pri terenskih raziskavah. Posebno perspektivo podajo letalske fotografije Matevža Lenarčiča in tematski zemljevidi, ki dopolnjujejo strokovno besedilo.

Če terasirane pokrajine predstavljajo tisočletja človekovih prizadevanj po izboljšanju obdelovalnih razmer, je pričujoča monografija ena izmed mnogih sadov kolektivnega dela inštituta. Monografija, ki bo ponesla informacije o slovenskih terasiranih pokrajinah v svet se tako postavlja ob bok priznanim temeljnim delom s tega področja.

Jure Tičar

Janez Nared, Katarina Polajnar Horvat, Nika Razpotnik Visković (uredniki):

Prostor, regija, razvoj

Regionalni razvoj 6

Ljubljana 2017: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 196 strani, ISBN 978-961-05-0034-6

Knjige v zbirki Regionalni razvoj izdaja Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU bienalno, ob organizaciji Slovenskih regionalnih dni. Tokrat je izšla že šesta knjiga, in sicer z naslovom Prostor, regija, razvoj, ki obravnava številna vprašanja, pomembna za izvajanje regionalne politike ter zagotavljanje skladnega regionalnega in prostorskega razvoja. Osrednja tematika knjige je metodologija spremljanja in vrednotenja regionalne politike.

Prispevek Pečarjeve obravnava spremljanje regionalnega razvoja v Sloveniji in obravnava problematiko kazalnikov. Pri tem je v želji po čim bolj celoviti obravnavi regionalnega razvoja oblikovala sintezni kazalnik za merjenje blaginje ter ga praktično preverila na slovenskih regijah. V drugem prispevku Nared in Miklavčič osvetlujeta uresničevanje Strategije prostorskega razvoja Slovenije na področju urbanega sistema in opremljenosti središč s storitvami splošnega pomena. Sledita dve poglavji, ki opisujeta stanje na trgu stanovanj. Majer Kristofelc in Bojnec obravnavata vpliv mikro in makroekonomskih dejavnikov na cene stanovanj, Kušar s sodelavci pa model za vrednotenje regionalne strukture za določitev prednostnih območij za stanovanjsko oskrbo za potrebe izdelave regionalnega prostorskega plana. Nikoloski

s sodelavci predstavlja model za oceno danosti regije in posamezne kmetije za preusmeritev dejavnosti. Prispevku Zajca in Rozmana, ki vrednoti projekte s področja kolesarstva v koroški statistični regiji, sledita prispevka Kozine in Boleta o značilnostih ustvarjalnih ljudi v Ljubljanski urbani regiji ter Brađač Hojnikove o kulturni in kreativni industriji v Ljubljani in Mariboru. Ribeirova je s sodelavci izoblikovala metodologijo za spremljanje trajnostnega razvoja kraških pokrajin, Zadnikova pa je na primeru Občine Trebnje opisala problematiko zemljiškoknjižnega urejanja cest. Zorn in sodelavci so na primeru Občine Idrija preverjali, v kolikšni meri se namenska raba prostora v občinskem prostorskem načrtu prilagaja naravnim nevarnostim, Dvornik Perhavčeva pa je prikazala vpliv naložb v obnovo kulturne dediščine in novogradenj na turističen razvoj. Zadnji prispevek prestopi državne meje, saj Polajnar Horvatova in Polajnarjeva primerjata uradno razvojno pomoč Danske, Luksemburga in Slovenije.

Kot v uvodu ugotavlja eden od urednikov, raznolike vsebine jasno kažejo na kompleksnost tematike in možnosti različnih pogledov na regionalni razvoj. Prav tako ugotavlja, da je k obravnavi regionalnega razvoja treba pristopiti celovito, upoštevaje vse vidike razvoja ter poznavajoč stanje in smernice, kar tudi v bodoče odpira številna področja raziskovanja ter kaže na potrebo po odgovornem uveljavljanju doseženih rezultatov v regionalni politiki.

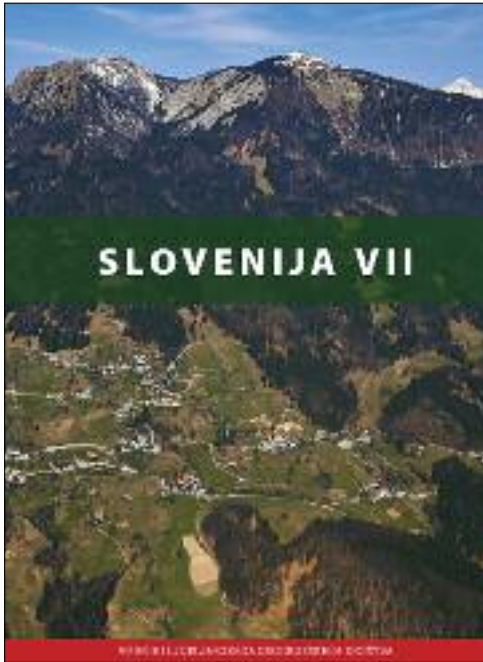
Matej Gabrovec

Drago Kladnik (urednik):

Slovenija VII

Vodniki Ljubljanskega geografskega društva

Ljubljana 2017: Ljubljansko geografsko društvo, Založba ZRC, 145 strani, ISBN 978-961-05-0002-5

Ljubljansko geografsko društvo ima bogato tradicijo organiziranja ekskurzij. Ohranjati mu uspeva tradicijo, da so prav vse izvedene ekskurzije predstavljene v vodnikih. Letos je izšel že sedmi vodnik z opisi ekskurzij po Sloveniji.

Šest ekskurzij Ljubljanskega geografskega društva je bilo izvedenih med septembrom 2012 in novembrom 2014. Dodana je še ekskurzija Geomorfološkega društva Slovenije iz marca 2012. Vsaka ekskurzija je tematsko posebna, tako da se medsebojno dopolnjujejo v raznolik kolaž, ki dokazuje, kako široko je geografsko obzorje.

Prvi opis z naslovom »Odkrivanje Banjšic« avtorice Adrijane Perkon nas popelje na od osrednje Slovenije odmaknjene Banjšice, kjer se seznanimo z našo največjo črpalno hidroelektrarno ter narodopisnimi posebnostmi, kot so tradicionalni ples in izumirajoče kovaštvo. Na poti je podrobneje opisanih petih postaj: Kanalski Vrh, Vetrnik (903 m), Kal nad Kanalom, Lokovec in Čepovan.

Drugi opis z naslovom »Selška dolina«, ki ga je napisal Marjan Luževič, je med vsemi najbolj regionalnogeografski. Seznan nas z raznovrstnimi pokrajinskimi, zgodovinskimi in umetnostnimi prvinami Selške doline in njenega hribovitega obrobja, pri čemer je še poseben poudarek na kolonizaciji. Na poti je podrobno opisanih devet postaj: Vešter, Praprotno, Bukovško polje, Železniki – Racovnik in Na plavžu, Davča, Petrovo Brdo, Sorica in Groharjeva hiša, Spodnje Danje ter Soriška planina.

Tretji opis z naslovom »Obsotelje in Kozjansko« avtorice Magde Grobelšek nas popelje na vzhod države, v Obsotelje in Kozjansko, kjer se srečamo tako s številnimi ostalinami preteklosti kot s sodobnimi razvojnimi izzivi, s katerimi se uspešno spopadajo številna tamkajšnja podjetja. Podrobneje je

opisanih šest postaj: Muzej na prostem Rogatec, Minoritski samostan Olimje, Hiša vin Emino, Imenska Gorca, Podsreda ter Levstikov mlin.

Četrty opis z naslovom »Dravinjska dolina in Dežela učnih poligonov« avtorice Ane Vovk Korže nas podrobno seznanj z učnimi poligoni za ekoremediacije, permakulturno pridelovanje hrane s poudarkom na samooskrbi in sonaravno življenje nasploh, obiščemo samostan v Studenicah in spoznamo njegovo zanimivo zgodovino, občudujemo pa lahko tudi uspešno lokalno turistično pobudo. Podrobneje je opisanih pet postaj: Poljčane – Razvojni center narave, Studenice, Križeča vas, Dole – učni poligon za samooskrbo ter Modraže – učni poligon za ekoremediacije.

Peti opis z naslovom »Zahodno Goričko in njegov turistični potencial« avtorice Martine Košar nas popelje po skrajnem severovzhodnem delu države in podrobneje seznanj z našo najbolj razvojno zaostalo pokrajino Goričkim, kjer se prepustimo številnim pobudam, ki jo usmerjajo na pot uspešne turistične destinacije. Podrobneje je opisanih sedem postaj: Slatinski vrelec Nuskova, PGD Serdica, Sotinski breg, Sotina – podjetje Dajč, Serdica – Čebelji gradič, Beli križ in Grad.

Šesti opis z naslovom »Pivka in njena vojaška zgodovina« avtorja Matjaža Ravbarja opisuje pivški muzejski sprehod skozi polpreteklo zgodovino orožja, ki so ga vojskujoče se strani uporabljale na območju Slovenije, dotika pa se tudi fenomena presihajočih jezer na Pivki. Podrobneje so opisane tri postaje: Ekomuzej Pivških presihajočih jezer v Slovenski vasi, »Štacuna« v Pivki ter Park vojaške zgodovine v Pivki.

Sedmi, zadnji opis z naslovom »Nekaj geomorfoloških posebnosti slovenske Sive Istre« avtorjev Matije Zorna, Mihe Stauta in Gregorja Kovačiča nas popelje po flišni slovenski Istri. Seznanj nas z manj znanimi kraškimi pojavi na flišu in meritvami tamkajšnje erozije. Podrobneje so opisane štiri postaje: Brezovica pri Gradinu, Strane pri Rokavcih, od Škrilin do Mrtveca in Izola.

Učitelji geografije lahko iz vodnika črpajo ideje za izvedbo ekskurzij v lastni režiji, drugi pa se lahko podrobno seznanijo še z nekaterimi slovenskimi pokrajinami. V opisih so navedene priporočljive točke za postanke in temeljiteje ogleda.

Primož Pipan

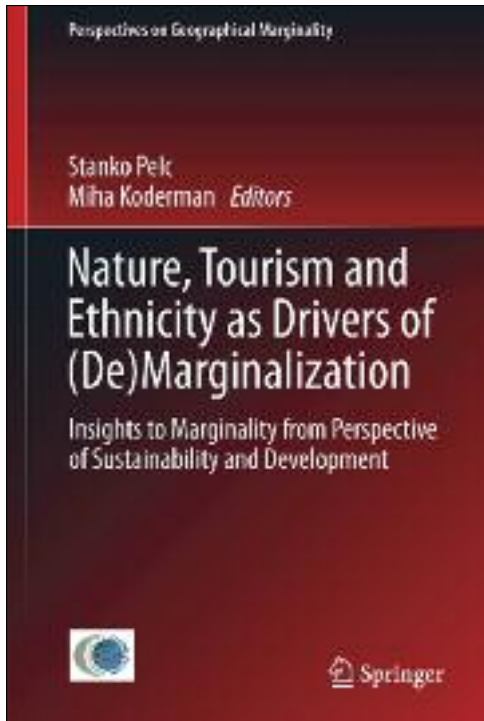
Stanko Pelc, Miha Koderman (urednika):

Nature, Tourism and Ethnicity as Drivers of (De)Marginalization: Insights to Marginality from Perspective of Sustainability and Development

Cham 2018: Springer International Publishing, 341 strani, ISBN 978-3-319-59001-1 (tiskana različica); 978-3-319-59002-8 (elektronski vir)

V slovenski geografiji smo lahko ponosni, da smo na določenih raziskovalnih področjih, kot je geografija marginalnosti, na samem vrhu. To dokazuje tudi knjiga, ki je izšla pri priznani tuji založbi in sta jo uredila slovenska geografa Stanko Pelc in Miha Koderman iz Univerze na Primorskem. Omenjena monografija je tretja v vrsti iz knjižne zbirke »Vidiki geografske marginalnosti« (*Perspectives on Geographical Marginality*). Sestavlja jo 22 poglavij, ki jih je napisalo 28 avtorjev iz celotnega sveta. Poglavja so razvrščena v štiri tematske razdelke: narava kot družbeni dejavnik marginalizacije, turizem kot razvojna priložnost marginalnih območij, etnične skupine med marginalnostjo in vključenostjo ter možni dejavniki marginalizacije iz različnih pogledov.

Vsi prispevki v knjigi naslavljajo marginalnost v luči trajnostnega razvoja. Urednika namreč v uvodniku razmišljata, da je netrajnostni razvoj, ki je izrazito usmerjen h kratkoročnim ekonomskim ciljem, pomemben dejavnik marginalizacije območij. Ne zgolj zaradi okoljskih vidikov netrajnostnega razvoja na marginalizacijo, ampak tudi zaradi »netrajnostnih« poslovnih praks, ki v razvitejšem svetu ustvarjajo brezposlenost in socialne probleme, v manj razvitem pa izkoriščanje slabo plačane delovne sile ter okoljske probleme. Marginalnost in trajnostni razvoj sta temi, ki sta povezani in ki zagotovo v preteklosti nista bili dovolj raziskani. Hkrati pa tudi ugotavljata, da je marginalnost pojav, ki se lahko izkazuje večra-

vensko: tudi najbolj središčne in ekonomsko uspešne regije imajo lahko območja, kjer se določene skupine zaradi različnih dejavnikov ali procesov počutijo izključene in marginalizirane.

V knjigi je torej 22 poglavij, ki se tako ali drugače dotikajo omenjene tematike. Na podlagi povsem subjektivnega izbora bi rad omenil slovenske avtorje posameznih poglavij. Igor Žiberna je raziskal spremembe rabe zemljišč v Svečinskih Goricah in jih skušal povezati z marginalizacijo ter neugodnimi družbenogeografskimi dejavniki tega dela Slovenije. Matija Zorn je raziskal naravne nesreče v manj razvitih državah sveta. Zanimive so zlasti njegove primerjave med bolj in manj razvitimi državami in kako so slednje bolj podvržene večjim »izgubam« zaradi naravnih nesreč. Urška Trček in Miha Koderman sta raziskala vlogo turizma v občini Bovec in ugotovila, kako pomembna je lahko infrastrukturna pomanjkljivost, kot je na primer neobratovanje smučarske žičnice, na razvoj majhne lokalne skupnosti. Alenka Jenko Spreizer je raziskala družbeno-prostorsko segregacijo romske skupnosti v naselju Loke in prišla do zanimivih ugotovitev, kako lahko upravno-zakonodajni aparat marginalizira točno določeno etnično skupnost. Jernej Zupančič opisuje splošen položaj romske skupnosti v Sloveniji in ponuja korake za demarginalizacijo romskih naselij, ki obsegajo kar 400 km² in imajo 8000 prebivalcev. Janez Nared ponuja zanimiv vpogled v to, kako so pretekle prostorske politike vplivale na perifernost in centralnost v Sloveniji. Analiza centralnih krajev kaže, da so periferna naselja v Sloveniji običajno nadpovprečno opremljena z javnimi funkcijami. Katja Vintar Mally je v slovenskih statističnih regijah analizirala indikatorje trajnostnega regionalnega razvoja. Zanimiva je njena končna ugotovitev, da kakovost življenja ne opredeljujejo zgolj klasični družbenoekonomski kazalniki, ampak tudi visoka kakovost bivalnega okolja, ekosistemske storitve in drugi okoljski vidiki.

Urednika knjige v sklepnem poglavju ugotavljata, da je marginalnost kompleksen pojav z raznovrstnimi vzroki. Knjiga nudi izjemno raznovrstnost pogledov na pojav marginalizacije od naravnegeografskih do družbenih in upravno-političnih vzrokov. To lahko izpostavimo kot prednost

te knjige, saj so opisani zares raznoliki primeri – zasledimo namreč nam manj domače, a zelo zanimive primere marginalizacije od Bangladeša do Šri Lanke. Hkrati pa je to tudi slabost te knjige, saj je zaradi raznovrstnost primerov in metodoloških pristopov bolj zbirka unikatnih primerov (*case studies*), brez pomembnejših stičnih točk. V bodoče bi bilo zanimivo brati tudi prispevke o dejavnikih »demarginalizacije«, saj je turizem, edini posebej izpostavljen razvojni dejavnik v tej knjigi, že precej »utrujen« koncept. Kljub temu pa je knjiga prepričljivo interdisciplinarno delo. Prepričljivo tudi zato, ker jasno kaže, da je koncept marginalnosti nekaj kar zadeva vse geografske veje – od fizične, humane, ekonomske, urbane in drugih vej.

David Bole